

РОЗДІЛ 7. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

ЕТНОПОЛІТИКА ЯК ДВИГУН РОЗВИТКУ СЕРЕДОВИЩА ІСНУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН УКРАЇНИ

ETHNOPOLITICS AS THE ENGINEERING DEVELOPMENT AND ACTIVITY DEVELOPMENT NATIONAL MINORITIES OF UKRAINE

У статті розглянуті методи та прийоми управління проектами національних меншин України державним апаратом та висвітлені основні проблеми керування та регулювання цих процесів. Також розглянуті основні нормативно-правові документи, які застосовуються у проектній діяльності національних меншин України і впливають на загальну етнополітику країни.

Ключові слова: національні меншини, соціокультурне проектування, соціокультурна діяльність, управління, проект, етнополітика.

В статье рассмотрены методы и приемы управления проектами национальных меньшинств Украины государственным аппаратом и освещены основные проблемы управления и регулирования этих процессов. Также рассмотрены основные нормативно-

правовые документы, которые применяются в проектной деятельности национальных меньшинств Украины и влияют на этнополитику страны в целом.

Ключевые слова: национальные меньшинства, социокультурное проектирование, социокультурная деятельность, управление, проект, этнополитика.

In the article methods and techniques of project management of national minorities of Ukraine by the state apparatus are considered and the main problems of management and regulation of this process are highlighted. Also, the main regulatory documents used in the project activity of the national minorities of Ukraine are considered and affect the overall ethnic policy of the country.

Key words: national minorities, socio-cultural designing, socio-cultural activity, management, project, ethnopoltics.

УДК 316.7: 005.8]:323.15 (477)

Букацелі А.В.

викладач кафедри шоу-бізнесу
Київський національний університет
культури і мистецтва

Постановка проблеми. З часу проголошення незалежності Україна прагне створити умови для рівноправного розвитку та активної участі в соціально-економічній, політичній, духовній сферах та культурному житті держави населенню, що представляє мультинаціональний статус країни та разом з українцями становить єдину етнічну структуру суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання щодо діяльності національних меншин привернуло увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Особливий внесок у вивчення цього питання зробили іноземні дослідники: етносоціолог, професор Йельського університету Е. Сміт (Smith, 1994), німецький соціолог Ф. Геккманн (Huckmann, 1990), котрі розглядають питання виникнення і сутності нації, етносу, ролі етнічності та етнічної ідентифікації у цих процесах. А також вітчизняні науковці, етнополітологи, такі як І. Варзар (2009), В. Євтух (2012), Л. Шкляр (1997), М. Шульга (1996), Л. Кобилянський (2002) та ін.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні організаційного комплексу соціокультурного проектування у внутрішньому середовищі діяльності національних меншин України та відповідної етнополітики уряду щодо їхньої діяльності. Методологічна основа дослідження ґрунтується на принципі культурно-історичного та аналітичного підходів, який дає змогу висвітлювати соціокуль-

турний процес середовища національних меншин України. Використовуються методи: еволюційний, порівняльно-історичний, функціональний. Отримані результати ґрунтуються на положеннях теорій утворення соціокультурного проектування, наукових працях провідних вітчизняних і зарубіжних учених щодо організації та реалізації соціокультурних проектів у середовищі національних меншин України, а також нормативно-законодавчих актах та результатах власних досліджень автора.

Невирішені питання. Формування та реалізація соціокультурного проектування в середовищі національних меншин України стало передумовою змін в етнополітиці країни та загального представлення України за рахунок діяльності національних меншин у соціокультурній сфері на світовій політичній та культурній арені. Тим не менше, система соціокультурного проектування, нормативно-законодавча база, проблеми фінансування та забезпечення достатньої життєдіяльності національних меншин та корінних народів на території України, що є потужним інструментом у культурній та етнополітиці держави, не досить дослідженні. Невизначеними залишаються питання щодо модернізації та урегулювання законодавчої, нормативно-правової бази, що забезпечує вільну діяльність представників національних меншин у соціокультурній сфері України завдяки організації та реалізації проектної діяльності на регіональних

та державному рівнях. Тому питання формування власної системи управління соціокультурного проектування, в тому числі і в середовищі діяльності національних меншин, може стати ефективною в менеджменті й управлінні соціокультурною сферою загалом, проте залишається не досить дослідженим та розкритим на цей час.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Посилення міжкультурної взаємодії етносів є відмітною ознакою сучасності. Проте ми не повинні забувати, що ця тенденція може виявляти себе в різних соціальних умовах по-різному: бути джерелом загострення етнокультурних суперечностей або, навпаки, явним проявом одного з об'єктивних законів – зближення етнічних культур.

В історичній практиці управління етнонаціональними процесами одним із визначальних місць є розвиток законодавчих регуляторів міжетнічних відносин. З розпадом СРСР перед новими суверенними державами, у тому числі Україною було нагальне завдання встановити таку законодавчу та правову базу, яка відповідатиме міжнародним стандартам. Найголовніше, що необхідно досягти, полягає в тому, що нове законодавство могло б забезпечити подолання негативних наслідків національної політики тоталітарного комуністичного режиму. Насамперед це має бути спрямоване на усунення наявних дисбалансів у соціальному, демографічному, освітньому, культурному, духовному та релігійному розвитку етнічних спільнот українського суспільства. Водночас нормативно-правова база повинна також враховувати поточну еволюцію статусу національних меншин, забезпечити умови для вільного прояву, гармонізації та реалізації інтересів громадян різного етнічного походження, які живуть в Україні, і тих, хто повернувся, особливо – з місць жорстокої депортації. Тобто проблема полягала в нагальній потребі створити такі правові умови, які сприятимуть і забезпечать консолідацію різноманітного етнічного складу населення, особливо в поліетнічних регіонах, сформованих історично (Автономна Республіка Крим, Донецьк, Закарпаття, Одеса та ін.), засновані на загальних цілях, рівності прав, свобод і обов'язків громадян.

Звичайно, як би там не було, відповідні положення Конституції України відіграють ключову роль у правовому захисті державної етнополітики, а отже, в державному регулюванні етнічних відносин. Беручи до уваги, що наш основний закон був прийнятий на п'ятому році незалежності в 1996 році, коли етнополітичний блок правової бази України вже задіяний в законодавчій сфері, коротко проаналізуємо деякі положення Конституції. Отже, давайте почнемо з преамбули, в якій говориться, що українська державна структура заснована не тільки на праві українського народу на самовизначення, а й на праві «громадян всіх

народів України». Це визначення точно відображає основний зміст українського поліетнічного населення і дає нам змогу прокоментувати це передусім як політичний термін, а також науковий і етнічний. Це показало, що Україна заявила про свою готовність сформувати політичну націю як суспільство, яке дало своє ім'я державі й історично живе в інших етнічних спільнотах на своїй території. Визначаючи український народ як суверенну державу і визначаючи єдине джерело України, Конституція одночасно вказала на структурні елементи нашого суспільства – українську націю, національні меншини і корінні народи. Історичний досвід створення новітньої української держави переконливо підтверджує вирішальну роль регуляторної та регулятивної функції держави у сфері етнонаціональної політики. Центральне з'єднання тут – це створення комплексу політичних і правових норм і інститутів для повного життя етнічних громад. Загалом ці принципи були вперше реалізовані в основних державних актах України: «Декларація про державну статистику, № 39 119» [1] суверенітет від 16 липня 1990 року; «Декларація незалежності від 24 серпня і Україна» [1], прийнята в 1996 році, 28 червня. Необхідно підкреслити незаперечний факт, що з першого дня незалежності в Україні інтенсивна робота проводилася як із національними меншинами, так і з процесами, що відбуваються в їх середовищі. Тому природно, що основним вектором для створення нового державного етнокультурного утворення в Україні була скоординована орієнтація на використання процесів етнічного відродження і розвитку в контексті радикальної реформи всього суспільного організму, остаточно будівля була дійсно незалежною, демократичною державою. Система правового регулювання державної етнічної політики в державі Україна спрямована на те, щоб всі її компоненти і фактори вступили в силу: державні, політичні, культурні, наукові, інформаційні тощо. Мета полягає в тому, щоб створити нормальні умови для нормального життя країни, в якій живуть різні етнічні групи. Як правило, вертикальне підпорядкування виконавчої влади здійснюється шляхом прийняття ефективних заходів для запобігання випадкам порушення цивільних прав знизу до вищих, національних, релігійних або мовних підстав, забезпечення юридичної та адміністративної відповідальності влади і посадових осіб за нездатність приймати рішення в галузі міжетнічних відносин і багатонаціонального державного управління.

Окремо слід відзначити, що перший закон у незалежних положеннях України, правові умови низки нових політичних і правових документів, таких як «Декларація прав національностей» [2] (у регулюванні етнонаціональних процесів» [2] 1 листопада 1991 р.); Закон України «Про біженців»

[3] (грудень 1993 р.) та у відповідних положеннях інших документів, прийнятих Верховною Радою України. Беручи до уваги особливості сучасного українського законодавства, вищезазначені документи доповнюють один одного і створюють певний комплекс законопроектів щодо діяльності національних меншин на території України. Водночас слід зазначити, що характерною особливістю формування правової бази управління та регулювання етнопонаціональних процесів стало активне пронаціональне право і діяльність відповідного міжнародного досвіду. Такий підхід до бізнесу не має нічого суперечливого, оскільки Україна активно співпрацює з Організацією Об'єднаних Націй, ОБСЄ, Радою Європи, Міжнародною організацією з міграції (МОМ), ЮНЕСКО та іншими. Наприклад, у листопаді 1995 Україна стала членом Ради Європи і виконала свої зобов'язання, засновані, зокрема, на таких важливих документах, як «Рамкова конвенція про захист національних меншин» [4] та «Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» [5]. Відповідно до статті 9 Конституції, в якій йдеться про те, що «прийняті міжнародні договори у Верховній Раді України є частиною національного законодавства України автентичної» [6], міжнародні документи про ратифікацію мають повноцінну частину національного законодавства, адекватно піклуватися про управлінські рішення. Процес націлювання на міжнародні стандарти в такому чутливому соціальному середовищі є надзвичайно важливим чинником забезпечення міжетнічної стабільності та толерантності. Прийнято вважати, що створення міжнародно-правових гарантій, особливо нормативних і законодавчих положень, що гарантують права і свободи людини, в тому числі національних меншин, та значний прогрес у розвитку всієї світової спільноти відбулися в 20-му столітті. Вкрай важливо, що вже давно є система заходів у міжнародній практиці для регулювання та захисту інтересів національних меншин. У багатьох промислово розвинених країнах здійснюється державна етнополітика довгострокових дій, розробляються та функціонують механізми захисту національних меншин. Документи Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи та ОБСЄ містять узгоджені політичні критерії для національних меншин та визначають основні міжнародні правові стандарти у цій сфері. За їхніми словами, в структурі прав національних меншин необхідно виділити загальні та спеціальні (спеціальні компенсаційні). Перша включає такі історично значущі права, як ідентичність (існування) та захист від загроз; повага до себе, розвиток та ідентифікація власної характеристики; батьківщина як невід'ємна частина етнічної ідентичності та розвитку; захист від геноциду та заслання; недопущення дискримінації; рівність перед законом; рівноправні можливості, включаючи безпе-

решкодне здійснення своїх прав та свобод без дискримінації; рівні можливості, гарантовані державою шляхом прийняття спеціальних заходів. Небезпека законодавчого вакууму в етнополітичній сфері створює умови для різних політичних спекуляцій на етнічній основі. Це не є загальним, а роз'єднує суспільство, і не тільки в політичній та ідеологічній сфері, а й за національною ознакою, що значно ускладнює процес консолідації єдиної політичної української нації, яка є ключем до успішного розвитку української держави в майбутньому. Кілька суджень про окремі категорії етнологічних визначень. Оскільки правові реалії сучасної України є такими, що використання міжнародних норм і стандартів для народів, які вважають себе корінними, не дозволяє, наприклад, при пам'яті вилучити корінні народи з тексту конституції, тому існує особливий правовий і регулятивний конфлікт із негативними політичними наслідками. Ми також повинні пам'ятати їх відносну сутність і масштаб виконання в конституціях, законах та інших нормативно-правових документах. Те саме стосується й повного обсягу та масштабів його застосування представниками певної меншини залежно від обставин і факторів, що характеризують цю меншість. Загалом можна стверджувати, що захист національних меншин у нашій країні відповідно до встановлених міжнародних стандартів переважно перебуває на досить високому рівні. Українська держава намагається продовжувати активне міжнародне співробітництво у сфері захисту прав національних меншин. Це веде до дійсно позитивних результатів, зокрема, сприяє гарантуванню міжетнічного миру та гармонії в українському суспільстві. Хочеться сказати, що у публічній адміністрації є багато складних справ, які продиктовані різними обставинами. Таким чином, у момент виконання розпорядження Кабінету Міністрів України з урахуванням пропозицій і зауважень, які взяті з центральної виконавчої влади та провідних експертів із питань етнічної політики та етнічної соціології – проект «Європейської хартії про ратифікацію регіональних мов або мов меншин» [5] (1992 р.). Врешті-решт Президент України відхилив цей закон через його недосконалість. Ми розуміємо, що в статуті говорилося, що рішення вже ратифіковано Верховною Радою України, але Конституційний суд скасував його (1999), оскільки, на думку президента, її було прийнято із суттєвим порушенням Конституції України та Регламенту Верховної Ради України.

Неодноразово і досить справедливо зазначалося, що чинне законодавство України, сформоване в роки незалежності, загалом достатньо гарантує збереження самобутності та культурної самобутності національних меншин. Зміст відповідних українських законів про регулювання та управління етнополітичними процесами під-

тверджує той факт, що наша країна вже встановила досить широку базу з цих питань. Звичайно, поступовий розвиток міжетнічних відносин, зростаюча активність представників етнічних спільнот вимагають постійного вдосконалення формування правової бази та механізмів реалізації державної етнополітики. Водночас політично-правова база для управління етнонаціональними процесами в Україні постійно вдосконалюється. Це було пов'язано з необхідністю забезпечити оптимальний баланс як інтересів титульної нації, так і окремих етнічних груп – представників етнічних меншин. З проголошенням незалежності України в 1991 році було започатковано встановлення української нації як держави, як суб'єкта етнонаціональної політики та її адміністративних функцій. Водночас під впливом загального етнічного відродження відбулася консолідація більшості національних меншин, що, крім саморозвитку, є також об'єктами етнополітики української держави, забезпечує належне управління поліетнічністю. Загалом чинне національне законодавство належним чином гарантує збереження ідентичності та етнічної ідентичності національних меншин. Проте глобальне зростання активності етнічних громад вимагає постійного вдосконалення цієї роботи. Тому Україна приєдналася до Рамкової конвенції про захист національних меншин від 1 травня 1998 року.

Світова спільнота зрозуміла, що асиміляція етнічних груп, зникнення їх культур, що містять безпрецедентні та небачені скарби, може призвести до розумової катастрофи людської цивілізації. Злиття кордонів різних держав, об'єднання їх грошових одиниць та глобалізація економічних проблем у сучасному світі, як вважають як гарячі прихильники, так і палкі супротивники, не повинні тягнути за собою злиття мов культур і народів. Для досягнення більшої єдності між народами, захисту та реалізації їх принципів та ідеалів, що становлять спільну спадщину, держави-члени Ради Європи та інших держав підписали в Страсбурзі в 1995 році «Рамкову конвенцію про захист національних меншин. Одним із засобів досягнення цієї мети є збереження та розвиток прав людини та основних свобод» [4]. У тексті Конвенції говориться, що «плюралістичне та справді демократичне суспільство має не лише поважати етнічну, культурну, мовну та релігійну ідентичність будь-якої особи, яка належить до національної меншини, а також створювати належні умови для ідентифікації, збереження та розвитку цієї ідентичності, створити атмосферу толерантності та діалогу, необхідну для того, щоб культурне розмаїття стало джерелом, а агентом є не розкол, а збагачення будь-якого суспільства» [4]. Стаття 5 Конвенції зобов'язує тих, хто приєднується до неї, «створити умови, необхідні для осіб, що нале-

жать до національних меншин, для збереження та розвитку своєї культури, для збереження основних елементів їх ідентичності, зокрема релігії, мови, традицій та культурної спадщини» [4].

Указ Президента України «Про заходи щодо реалізації державної політики у сфері міжетнічних відносин, релігій і церков» [2] став одним із яскравих проявів уваги до проблем національних меншин. У ньому наголошується на «необхідності розроблення державної програми зміцнення міжнаціонального миру і згоди в Україні, запобігання міжетнічних і міжконфесійних конфліктів, зокрема, прогнозування конкретних заходів із просування міжетнічних ідей про згоду, терпимість між представниками етнічних груп і визнання, підтримка національних культурних традицій» [9].

У культурному та мистецькому житті національних меншин країна постійно розвивається, шукає вирішення проблем освіти, відпочинку, відродження національних традицій. Інші заходи вживаються для забезпечення соціальних, культурних, економічних, політичних прав і свобод, розвитку національної самосвідомості і вираження етнічних груп в Україні.

Нині в Україні створено та активно функціонує понад 1000 національно-культурних товариств. Найбільш численні з них: російське, єврейське, польське, угорське, грецьке, болгарське. В межах управління соціально-культурними заходами в галузі розвитку та діяльності національних меншин можна виділити феномен проекту як взаємопов'язану систему цілей, створених на основі аналізу ситуацій, завдань і способів досягнення результатів. Тобто соціокультурне проектування діє в цьому разі як добре продумана послідовність дій, забезпечується в регуляторному, економічному та кадровому плані і приводить до досягнення заздалегідь поставленої мети шляхом зміни ситуації і створення умов, що сприяють вирішенню протиріч та труднощів особистого розвитку; оптимізації соціально-культурного та соціально-психологічного середовища проживання людини.

Проектування в межах сфери культурної діяльності національних меншин є модернізованим процесом, який здійснюється в традиційному контексті діяльності. Зона розвитку соціокультурного проектування в галузі діяльності національних меншин лежить у прикордонних зонах різних сфер діяльності.

Нині в країні послідовно розбудовується культурно-мистецьке життя національних меншин, постійно ведуться пошуки вирішення їх питань та проблем у різних сферах: освіті, культурі, дозвіллі; діяльність спрямована на відродження національних традицій. Реалізується низка заходів, які спрямовані на забезпечення соціальних, культурних, економічних та політичних прав і свобод і є гаран-

тією розвитку свідомості на національному рівні та самопрояву етносів України.

Визнання поліетнічності та політ культурності в українському суспільстві становить ключовий принцип у цьому середовищі. Різноманітність суспільства, що проявляється в культурі, релігії, мовленні, має зазнати визнання чинника, який забезпечує духовне багатство суспільства.

Водночас, виходячи з факту мультикультурного суспільства, необхідно визнати, що для нормального, мирного життя необхідно дотримуватися додаткових принципів. Їх суть полягає в такому:

– громадянське об'єднання;

– послідовна політика, спрямована на інтеграцію країни в етнічні, регіональні, конфесійні плани: створення «кліматичної толерантності» та міжкультурного діалогу. Ці принципи слугуватимуть забезпеченню того, щоб кожна етнічна група зберегла свою культуру, мову та традиції, одночасно сприяючи інтеграції суспільства, формуванню єдності цивільної нації. Це має сприяти Концепції розвитку культур національних меншин України. У цьому документі визначено основні напрями розвитку культури національних меншин в Україні.

Духовні, культурні та освітні потреби національних меншин є важливими чинниками формування культури народів України. Вони значною мірою визначають інтенсивність процесів інтеграції національних меншин у державне, суспільно-політичне та культурне життя на принципах патріотизму, вільного етнокультурного розвитку. Ці принципи ґрунтуються на концепції розвитку культур національних меншин в Україні. Визнаючи пріоритетність вільного розвитку духовної сфери серед найважливіших принципів національної політики, слід враховувати, що саме високий рівень освіти, культури суспільства може забезпечити мир та гармонію, а також запобігати проявам національного екстремізму та міжетнічним конфліктам.

Закони «Про національні меншини в Україні», «Про освіту», «Основи законодавства про культуру» гарантують громадянам незалежно від їхньої національності рівні економічні, політичні, культурні та соціальні права та свободи, підтримують розвиток національної самосвідомості та самовираження. Держава надає етносам, які становлять свій народ, свободу творчості, культурний та художній розвиток, реалізацію прав на доступ до культурних цінностей, гарантує соціальний захист працівників культури, створює умови для розквіту культур усіх етнічних спільнот України.

Пріоритетними напрямками реалізації державної політики у цій сфері мають стати відродження звичаїв та традицій національних меншин України, всебічний розвиток їх аматорського та професійного мистецтва, створення умов для навчання творчої інтелігенції та збереження й охорона

пам'яток культури, здійснення фундаментальних досліджень у галузі теорії та історії культур етнічних груп України.

Проблеми культурно-освітнього життя національних громад повинні бути вирішені насамперед у межах національних всеукраїнських державних програм розвитку культури та освіти з урахуванням національної ідентичності та ментальності. Для реалізації цих програм необхідно максимально використовувати державно-громадську систему організації культурно-освітнього життя в Україні, яка вже склалася.

Основною умовою соціокультурної роботи з національними меншинами є знання того, що вони є, як вони виникають і якими є характеристики національних меншин України порівняно з національними меншинами інших держав.

Значне посилення роботи товариств сприяло створенню низки нових художніх самодіяльних колективів, проведенню як національних, так і багатонаціональних культурних заходів, етнокультурних конференцій, фестивалів дитячої та молодіжної творчості тощо. Державні музеї України створюють експозиції, які охоплюють історію культури, життя та традицій національних меншин.

Для активізації діяльності національних меншин на рівні державних установ необхідно виконати такі завдання:

1. Представити тлумачення понять «національна меншина», «українська нація», «корінні народи», «титультний етнос» на законодавчому рівні (поняття національних меншин та корінних народів, передбачені Конституцією України, статті 11, 92, 119).

2. Визначити статус об'єднань, громадських організацій, асоціацій національних меншин, порядок їх створення та види діяльності.

3. Покращити антидискримінаційне законодавство, в тому числі внести зміни до Кримінального кодексу України з метою уточнення кваліфікації злочину.

4. Провести всеукраїнську інформаційну акцію із залученням представників національних меншин з усіх регіонів України, на меті якої буде висвітлення та поширення ефективного досвіду партнерства: регіональна національна меншина – іноземна держава (етнічна батьківщина).

Вирішення цих значущих проблем має позитивно вплинути на подальший розвиток культур усіх народів України, які є невід'ємною частиною культури всього українського багатонаціонального народу. Реалізація заходів щодо об'єднання націй навколо головної держави, на території якої вони живуть та здійснюють свою діяльність, є гострим обов'язком перед діяльністю в соціокультурній сфері.

Трансформаційні процеси, що відбувалися в українському суспільстві за роки незалежності (зокрема, перехід до ринкової економіки) різко

проявилися в соціокультурній сфері. Необхідно запровадити цільову національно-культурну програму розвитку культури національних меншин з урахуванням основних об'єктів причин і проблем у галузі.

Основним завданням програми повинна бути економічна, правова та організаційна підтримка реалізації стратегічних цілей державної політики у сфері культури, зокрема культури національних меншин в Україні, а саме:

- забезпечення широкого доступу до культурних цінностей шляхом збереження та розвитку наявних закладів культури, доступності їх послуг, зміцнення матеріально-технічної бази, а також широкого використання нових інформаційних технологій у галузі культур меншин;

- популяризація та поширення високоякісного та різноманітного вітчизняного культурно-мистецького продукту серед широких верств суспільства, формування позитивного іміджу культури національних меншин в Україні та за її межами;

- збереження культурної спадщини (матеріальної та нематеріальної) національних меншин, розвиток музейної справи, сприяння поверненню культурних цінностей Україні;

- зміцнення та різноманітність державної підтримки сучасної художньої творчості, зокрема концертно-екскурсійної та виставкової діяльності представників корінних народів, створення культурних програм для радіо та телебачення, культурно-освітніх ресурсів в Інтернеті;

- державна підтримка культурних журналів, забезпечення поповнення бібліотечних збірників художніми, науково-популярними виданнями на мовах національних меншин України в місцях компактного проживання, розширення використання новітніх інформаційних технологій у бібліотечних та музейних справах;

- підтримка розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної ідентичності всіх корінних народів та національних меншин України;

- здійснення державної мовної політики, зокрема, запровадження вивчення мов корінних народів у різних сферах соціокультурного життя;

- забезпечення міжетнічного та міжконфесійного діалогу та гармонії.

Завдяки правильно поставленій меті та її реалізації на державному рівні буде забезпечено ефективно формування цілісної культури та відтворення національної ідентичності громадян України, перетворення її в співавтора світової культури.

Оптимальним варіантом державної стратегії розвитку культури національних меншин є стратегія, яка об'єднує позитивні елементи варіантів застосування:

- подолання відчуження значної частини громадян від культурних досягнень шляхом ство-

рення єдиної мережі закладів культури та забезпечення їх доступності;

- поєднання потужної бюджетної підтримки культури національних меншин (спрямованих на розвиток інституцій, оновлення їх матеріально-технічної бази), стимулювання благодійності;

- поєднання заходів щодо посилення соціального захисту працівників культури, які є представниками меншин, зі впровадженням сучасного менеджменту в культурно-мистецьких установах;

- поєднання реформи системи органів управління культурою зі впровадженням нових конкурентоздатних та прозорих механізмів фінансування культурних проектів національних меншин.

Реалізація цієї програми очікується в кількох основних сферах, а саме:

- у напрямі забезпечення широкого доступу до культурних цінностей;

- у напрямі популяризації та поширення якісного та різноманітного вітчизняного культурно-мистецького продукту;

- у напрямі збереження культурної спадщини;

- у напрямі зміцнення та різноманітності підтримки сучасного мистецького творіння;

- у напрямі підтримки розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної ідентичності всіх корінних народів та національних меншин України, здійснення державної мовної політики, забезпечення міжетнічного діалогу, згоди;

- створення платформи для взаємодії бізнесу та культури у розвитку національних меншин в Україні.

У напрямі забезпечення широкого доступу до культурних цінностей у сфері розвитку національних меншин в Україні є такі основні завдання:

- заходи, спрямовані на збереження та розвиток базової мережі закладів культури для розвитку культури національних меншин у регіонах України, особливо в малих містах та селах;

- заходи щодо вдосконалення системи оплати праці в установах культури;

- розроблення системи підготовки та перепідготовки кадрів для закладів культури;

- розроблення механізмів взаємодії органів виконавчої влади у сфері культури з місцевих громад, структур громадянського суспільства з питань розвитку національних меншин в Україні;

- запровадження конкурсних грантів для підтримки соціально-культурних проектів у сфері розвитку національних меншин в Україні;

- підтримка створення та видання енциклопедичної, довідкової, наукової, популярної та сценарної літератури для закладів культури на мовах національних меншин України;

- підтримка масової позашкільної освіти;

- відродження кінематографічної мережі у всіх регіонах України, її технологічна модернізація, заснування кіно-медіацентрів.

У напрямі популяризації та поширення якісного та різноманітного вітчизняного культурно-мистецького продукту необхідно виконати такі основні завдання:

- створення сприятливої правової бази для інвестицій, патронату та благодійної підтримки представників національних меншин та корінних народів України;

- проведення культурних заходів в Україні та за кордоном (фестивалі, мистецькі конкурси, виставки, концертні програми, телерадіопроекти, конференції тощо), що популяризують культуру національних меншин та формують імідж української культури в країні та в світі;

- забезпечення присутності фільмів за участю представників національних меншин у театрах, національній музики в ефірі шляхом підтримки мистецтва;

- забезпечення розповсюдження фільмів із дубляжем на мовах національних меншин;

- забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності авторів та виконавців, представників національних меншин;

- підтримка виробництва та розповсюдження компакт-дисків із творами національної академічної, народної музики, провідних виконавців та творчих колективів національних меншин України;

- підтримка створення якісних та різноманітних культурних програм для радіо та телебачення, культурних та освітніх ресурсів для Інтернету за участі представників національних меншин України.

У напрямі збереження культурної спадщини передбачені такі завдання:

- діяльність, спрямована на розвиток національних історико-культурних заповідників, музеїв та музейних комплексів, ремонт та реставрацію пам'яток;

- заходи щодо розвитку мережі музеїв національних меншин, їх технічної модернізації, поповнення музейних фондів, впровадження новітніх інформаційних технологій у діяльність музейних заходів;

- забезпечення охорони, збереження, відродження та поширення досягнень традиційної культури, створення репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини національних меншин України.

У напрямі зміцнення та різноманітності підтримки сучасної художньої творчості пропонується здійснити такі завдання, як:

- забезпечення розвитку провідних мистецьких організацій та колективів національних меншин в Україні;

- забезпечення та активізація національних шкіл;

- розширення підтримки віізної діяльності виконавців та колективів національних меншин України;

- посилення підтримки виставкової діяльності, сприяння мистецтву національних меншин в Україні;

- забезпечення поповнення репертуару театрів новими постановками та творами сучасних драматургів та композиторів, представників національних меншин України;

- широке застосування конкурентних грантових механізмів підтримки художніх проєктів національних меншин в Україні;

- підтримка творчої молоді – представників національних меншин України, у створенні нових творів, концертних програм, театральних вистав тощо.

У напрямі підтримки розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної ідентичності всіх корінних народів та національних меншин України очікуються такі завдання:

- заходи щодо запровадження ефективної державної мовної політики, підтримки мов національних меншин у соціокультурній сфері;

- заходи щодо підтримки мов та національних меншин України;

- підтримка періодичних видань та книговидавання на мовах національних меншин;

- підтримка наукових досліджень мов та різних етнічних груп України;

- діяльність, спрямована на забезпечення міжрелігійної та міжетнічної толерантності, діалогу згоди в суспільстві.

Соціально-культурний ефект програми полягатиме в більшому задоволенні потреб громадян України, а саме представників національних меншин, повному забезпеченні їхніх прав, значно поліпшить дозвілля та забезпечить соціальну та культурну безпеку.

Висновки з проведеного дослідження. На сучасному етапі розглядання та узгодження законодавства України, що регулює державну етнонаціональну політику, з метою подолання низки конфліктів, що виявляються як у положеннях окремих законів, так і в параметрах всієї системи, слід розглядати як невідкладні завдання. Необхідно терміново подолати таку суперечливу ситуацію, коли на державному рівні запроваджено весь комплекс захисту прав національних меншин, але натеper немає достатніх механізмів їх практичного здійснення. До цього ще треба працювати вченим, у тому числі етнологам та політикам – державним лідерам. Незважаючи на законопроекти, прийняті в незалежній Україні, ця галузь досить нерозвинена.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Конституція України. Офіційне видання / Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. К., 1998. 3–6 с.

2. Декларація прав національностей України // Право України. 1992. № 1. С. 5.

3. Закон України «Про біженців» від 24 грудня 1993 р. № 3319-XII // Вісник Верховної Ради України. 1991. № 16. С. 295.

4. Рамочная Конвенция о защите национальных меньшинств // Вест. МГУ. Серия 11. Право. 1996. № 6. 86–97 с.

5. Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» від 24 грудня 1999 р. № 1350-XIV // Вісник Верховної Ради України. 2000. № 3. 24 с.

6. Указ Президента України «Про порядок розгляду питань, пов'язаних із громадянством України» від 31 березня 1992 р. № 196 // Зб. Указів Президента. 1991. № 1. С. 237.

7. Указ Президента України «Про фонд розвитку культур національних меншин України» від 29 квітня 1992 р. № 279 // Зб. Указів Президента. 1992. № 2. 115 с.

REFERENCES:

1. The Constitution of Ukraine. Official edition. (1998). Kyiv, 3–6 с.

2. The Declaration of the Rights of Nationalities of Ukraine (1992). Kyiv: Law of Ukraine, 5 p.

3. The Law of Ukraine “On Refugees” (1991). Kyiv: Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, S. 295.

4. Framework Convention for the Protection of National Minorities (1996). Moscow: MSU. Series 11. Right, 86–97 pp.

5. Law of Ukraine “On ratification of the European Charter for Regional or Minority Languages” (2000). Kyiv: Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, p. 24.

6. Decree of the President of Ukraine “On the Procedure for Consideration of Issues Related to the Citizenship of Ukraine” (1991). Kyiv: Collection of Presidential Decrees, p. 237.

7. Decree of the President of Ukraine of April 29, 1992 “On the Fund for the Development of Cultures of National Minorities of Ukraine” (1992). Kyiv: Collection of Presidential Decrees, 115 p.

Bukatseli A.V.

Instructor of Department of Show Business
Kiev National University of Culture and Arts

ETHNOPOLITICS AS THE ENGINEERING DEVELOPMENT AND ACTIVITY DEVELOPMENT NATIONAL MINORITIES OF UKRAINE

Since independence, Ukraine has sought to create conditions for equal development and active participation in the socio-economic, political, spiritual and cultural spheres of the population to the population representing the country's multinational status and together with Ukrainians form a single ethnic structure of society. Since independence, Ukraine has sought to create conditions for equal development and active participation in the socio-economic, political, spiritual and cultural life of the country's population, representing the multinational status of the country and, together with Ukrainians, constitute a single ethnic structure of society.

Of course, however, the relevant provisions of the Constitution of Ukraine play a key role in the legal protection of state ethno-policy and, consequently, in the regulation of ethnic relations. Taking into account that our basic law was adopted at the fifth year of independence in 1996 when the ethnopolitical block of the legal basis of Ukraine is already involved in the legislative sphere, at least briefly analyze some of the provisions of the Constitution. So let's start with his preamble, which states that the Ukrainian state structure is based not only on the right of the Ukrainian people to self-determination, but also on "the citizens of all peoples of Ukraine.» This definition accurately reflects the main content of the Ukrainian polytechnic population and allows us to comment on this primarily as a political term, as well as scientific and ethnic. This showed that Ukraine declared its readiness to form a political nation as a society based on the state of the state, which gave its name to the state and historically lives in other ethnic communities in its territory. In defining the Ukrainian people as a sovereign state and defining a single source of Ukraine, the Constitution simultaneously pointed to the structural elements of our society – the Ukrainian nation, the national minorities and indigenous peoples. Historical experience of creation of the newest Ukrainian state convincingly confirms the decisive role of the regulatory and regulatory function of the state in the field of ethno-national policy. The central connection here is the creation of a complex of political and legal norms and institutions for the full life of ethnic communities.

Since the legal realities of modern Ukraine are such that the use of international norms and standards for peoples does not allow those who consider themselves to be indigenous, there is a special legal and regulatory conflict with negative political consequences, for example, in the memory of removing indigenous peoples from the text of the constitution. We must also remember their relative nature and scale of implementation in the constitutions, laws and other normative and legal documents. The same applies to the full scope and extent of its use by representatives of a particular minority, depending on the circumstances and factors that characterize this minority. In general, it can be argued that the protection of national minorities in our country, in accordance with established international standards, is mostly at a rather high level. The Ukrainian state is trying to continue active international cooperation in the field of protection and protection of the rights of national minorities. This leads to really positive results, in particular, it promotes the guarantee of interethnic peace and harmony in Ukrainian society. I would like to say that there are many complex cases in public administration that are dictated by different circumstances.